

مقاله پژوهشی: صورت‌بندی شناسایی شاخص‌های دیپلماسی پنهان دفاعی

[20.1001.1.24234621.1402.13.50.6.1](#)

احمد وحیدی^۱، مجید خادمی^۲، روح‌ا... قادری کنگاوری^۳، عبدل... مرادی^۴، نصر... کلانتری^۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۶/۰۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۹/۰۱

چکیده

دیپلماسی پنهان طیف گسترده‌ای از مواضع را در بر می‌گیرد که از دیپلماسی شبه‌رسمی پشت‌پرده به رهبری گروه‌های مخالف گرفته تا روش‌های قابل‌انکار نظیر دیپلماسی مخفیانه، سرویس‌های مخفی جاسوسی را شامل می‌شود. هدف از اجرای دیپلماسی پنهان دفاعی، دفع دشمنی‌ها، ایجاد و حفظ اعتماد و پیشبرد کنترل دموکراتیک نیروهای نظامی است. دیپلماسی پنهان دفاعی دارای ابعاد، مولفه و شاخص‌های خاص خود می‌باشد که هدف اصلی تحقیق شناسایی شاخص‌های دیپلماسی پنهان دفاعی است. نوع پژوهش کاربردی و به روش زمینه‌ای-موردی با رویکرد کمی انجام گردیده است، روش گردآوری داده‌ها اسنادی و کتابخانه‌ای بوده، حجم نمونه ۳۰ نفر می‌باشد. بر اساس مبانی نظری مبتنی بر نظریه عقلانی یا بازیگر خردمند در چارچوب پارادایم اثبات‌گرایی، تعداد ۱۲ کارکرد و شاخص برای دیپلماسی پنهان انجام شده که طبق یافته‌های تحقیق تعداد ۴۱ شاخص برای دیپلماسی پنهان دفاعی به‌دست آمده است. تعداد ۳۹ شاخص در دیپلماسی پنهان دفاعی نقش‌آفرین و معنادار شدند و بر اساس نتایج تحقیق دو شاخص «نمایشگاه نظامی و مسابقات نظامی» تایید نشدند.

کلیدواژه‌ها: دیپلماسی، پنهان، دفاعی، شاخص.

۱ - استادیار دانشگاه عالی دفاع ملی

۲ - استادیار دانشگاه جامع امام حسین (ع).

۳ - دانشیار روابط بین‌الملل دانشگاه جامع امام حسین (ع).

۴ - استادیار دانشگاه عالی دفاع ملی

۵ - دانشجوی دکترا و نویسنده مسئول: unes221@gmail.com

مقدمه

دیپلماسی یا روابط دیپلماتیک به دانش ارتباطی میان سیاستمداران و سران کشورهای جهان گفته می‌شود و نیز فن اداره سیاست خارجی تعریف شده است. به لحاظ تاریخی، دیپلماسی محصول شکل‌گیری نظام دولت-ملت اروپایی در قرن هجدهم و نوزدهم است. به ویژه که در مقطع پس از قرارداد وین ۱۸۱۵، ارتباطات شخصی و پنهان سیاستمداران مهم‌ترین بخش دیپلماسی را تشکیل می‌داد که عمدتاً در جهت مقابله با انقلاب‌های مردمی و نیز ائتلاف برای جنگ‌ها قرار داشت. در سده اخیر اما دیپلماسی، توسعه مفهومی پیدا کرده و ابزارهای آن افزایش پیدا کرده است. با اهمیت یافتن افکار عمومی و مخاطبان غیردولتی، دیپلماسی عمومی و رسانه‌ای مطرح گردیده و افزایش نقش اقتصاد منجر به طرح مباحث دیپلماسی اقتصادی شده است. اهمیت ادراک نخبگانی و نیز چالش‌های ارتباطات مستقیم با محوریت وزارت خارجه نیز باعث طرح دیپلماسی اندیشکده‌ای یا خط دوم گردیده است. تبادل اطلاعاتی میان سازمان‌های امنیتی و نیز ارتباطات نظامی در قالب دیپلماسی دفاعی نیز از دیگر صورت‌های روابط خارجی و دیپلماسی است. دیپلماسی پنهان همچنین به عنوان «هنر سیاه»^۱ که باعث ایجاد و شکستن اتحادها به خاطر سود و منفعت می‌شد، مورد انتقاد قرار گرفت. (Momengoh, 2013: 38)

بنابراین یکی از مشکلات جدی دیپلماسی پنهان احتمال افشاء اطلاعات محرمانه از سوی طرف مقابل است. انگیزه افشاء اطلاعات به وضوح تحت تأثیر ارزش «شفافیت» برای دولت‌ها و اعتباری که التزام به این ارزش برای آنان می‌آفریند دستخوش تغییر شده است. ممکن است زمانی که رهبران کشوری رفتاری محرمانه را در سیاست خارجی خود با کشور مقابل در پیش می‌گیرند، طرف مقابل تحت این وسوسه قرار گیرد که با افشای این موضوع، اعتبار یا امتیازاتی را برای خود کسب کند. به این ترتیب، طرف افشاکننده از یک سو در نزد افکار عمومی کشور خود این امتیاز را کسب خواهد کرد که اهل پنهان نمودن موضوعات از افکار عمومی خود نیست و از سوی دیگر طرف‌های بین‌المللی نیز که از این روند پنهان‌کارانه آسیب دیده‌اند، نسبت به طرف افشاکننده گرایش و تمایل بیشتری پیدا می‌کنند. بنابراین یکی از موضوعات مهم طرح در زمینه پنهان‌کاری، انگیزه طرف‌های مقابل برای اعمال فشار از طریق افشای اقدامات پنهان انجام شده از سوی یک

^۱black art

کشور است. در برخی شرایط عواید ناشی از چنین افشاگری‌هایی برای کشورها بسیار قابل توجه و از همین جهت بسیار وسوسه برانگیز است. به خصوص هرچه فاصله ایدئولوژیک میان طرف‌های درگیر در این فرایند پنهان کاری بیشتر باشد، «جایزه بزرگ» سیاسی که حریف ممکن است از طریق افشاگری به دست بیاورد می‌تواند ارزشمندتر باشد (Haas, 2005). شناسایی شاخص‌های دیپلماسی پنهان دفاعی باعث:

- ارتقا عملکردی دستگاه‌های دفاعی-نظامی کشور در حوزه دیپلماسی
- شناسایی فرصت‌ها و شیوه‌های تعامل در حوزه دیپلماسی دفاعی
- غفلت از عوامل و شاخص‌های موثر در دیپلماسی پنهان دفاعی
- غفلت از ظرفیت‌ها و فرصت‌های موثر در روابط دیپلماسی پنهان دفاعی
- غفلت از منافع و تهدیدات مشترک در روابط پنهان دفاعی

با توجه به موارد بالا و اهمیت دیپلماسی پنهان دفاعی، آنچه که به عنوان مسئله اصلی تحقیق ذهن محقق را به خود معطوف نموده این است که نقش شاخص‌های مهم و اساسی برای اجرای دیپلماسی پنهان دفاعی چگونه است؟ با توجه به مسئله تحقیق، هدف اصلی این مقاله شناسایی شاخص‌های دیپلماسی پنهان دفاعی می‌باشد.

این تحقیق اکتشافی بوده و به همین دلیل فرضیه ندارد، سوالات تحقیق متناظر با اهداف تحقیق می‌باشد.

پیشینه‌شناسی و ادبیات نظری

با بررسی‌های به‌عمل آمده به‌علت بدیع بودن موضوع تحقیق فقط سه مورد پیشینه مرتبط با عنوان مقاله به شرح زیر مورد بهره‌برداری قرار گرفت:

۱- کتاب مقاومت و دیپلماسی نهضتی، تحولات، فرصت‌ها و چالش‌ها: این مقاله ضمن مفهوم-شناسی گفتمان مقاومت و نهضت‌های آزادی‌بخش، درباره دیپلماسی نهضتی به عنوان یکی از ابعاد دیپلماسی پنهان بحث می‌کند. به همین سبب انواع دیپلماسی رسمی، دیپلماسی عمومی و دیپلماسی پنهان را معرفی و مفهوم دیپلماسی نهضتی را ذیل دیپلماسی پنهان مطرح می‌کند.

ره‌نگاشت دیپلماسی نهضتی در شش گام گفت‌وگومان‌سازی، شبکه‌سازی، جریان‌سازی، جنبش‌سازی، نظام‌سازی و تمدن‌سازی بررسی و تحلیل و سپس به چالش‌های دیپلماسی نهضتی می‌پردازد. (قادری کنگاوری، ۱۳۹۸).

۲- مقاله محرمانگی در دیپلماسی؛ تحولات و چشم‌انداز: در تبیین این موضوع با طرح‌تطور مفهوم دیپلماسی، ترکیب به‌ظاهر متناقضی با عنوان «محرمانگی شفاف» را معرفی می‌کند. استدلال اصلی این است که، تا زمانی که نظام دولت-ملت وجود داشته باشد، موضوع پنهان‌کاری نیز وجود خواهد داشت، اما محتوای آن، چنان تغییر کرده و خواهد کرد که با وجود وحدت لفظی، شباهت زیادی به محرمانگی به شکلی که در کتب کلاسیک و حتی مدرن دیپلماسی از آن یاد می‌شده است، نخواهد داشت (تاجیک و همکاران ۱۳۹۸).

۳- کتاب دیپلماسی پنهان مفاهیم و زمینه‌ها: دیپلماسی در واقع به دنبال فائق آمدن بر مشکلات و شرایط دشواری نظیر انزوا، جدایی و مطرود واقع‌شدن است، اما ممکن است با مفاهیمی نظیر بی‌اعتمادی و پنهان‌کاری نیز عجین گردد. کتاب حاضر با کندوکاو پیرامون حوادث تاریخی، تأثیرات متقابل دیپلماسی پنهان با دیگرگونه‌های دیپلماسی و نیز ابعاد حقوقی و اخلاقی مربوطه را مورد بررسی قرار می‌دهد (بیولا، ۱۳۹۶).

پیشینه‌های یاد شده، صرفاً به مفهوم دیپلماسی پنهان و ادبیات مرتبط با آن پرداخته‌اند، اما در این تحقیق برای اولین بار شاخصه‌های دیپلماسی پنهان دفاعی مورد بررسی و واکاوی قرار گرفته است.

تعریف مفاهیم

دیپلماسی پنهان: برای درک دیپلماسی پنهان باید نخست آن را در معنای نظری تعریف نمود. به لحاظ مفهومی، دیپلماسی پنهان طیف گسترده‌ای از مواضع را در بر می‌گیرد که از دیپلماسی شبه رسمی پشت‌پرده به رهبری گروه‌های مخالف گرفته تا روش‌های قابل‌انکار نظیر دیپلماسی مخفیانه، سرویس‌های مخفی جاسوسی را شامل می‌شود. این نوع دیپلماسی همچنین پوششی رسمی (اطلاع دولت از فرآیند مذاکرات پنهان)، فارغ از پروتکل‌های متداول و مرسوم دیپلماتیک و تا حد بسیار زیادی، با اطلاع سازمان‌های اطلاعاتی و امنیتی، و حضور نیروهای اطلاعاتی در فرآیند

مذاکرات انجام می‌پذیرد. از این‌رو، به‌نظر می‌رسد کارگزار اصلی دیپلماسی پنهان در هر کشوری، نیروهای خبره اطلاعاتی و امنیتی آن کشور هستند (قادری کنگاوری، ۱۳۹۲: ۵۸).

نقطه مشترک همه مواضع دیپلماسی پنهان، مقاومت در برابر شفافیت، انزوا و دور نگه‌داشتن رسانه‌ها و مردم از مذاکرات و امور سیاسی است. زمانی که موضوع پنهان یا آشکار بودن سیاست و دیپلماسی پیش می‌آید، خواه‌وناخواه، موضوع افکار عمومی مطرح می‌شود، زیرا مقصود از پنهان بودن آن است که عامه مردم در جریان سیاست و دیپلماسی قرار نگیرند و منظور از آشکار بودن نیز آن است که خط و مشی سیاسی دولت به اطلاع عموم برسد و در صورت لزوم نظر مردم خواسته و واکنش افکار عمومی در نظر گرفته شود (Murray, 2016: 30).

تعریف عملیاتی دیپلماسی پنهان: در این تحقیق دیپلماسی پنهان به آن دسته از روابط میان کشورها اطلاق می‌شود که به‌دور از چشم و گوش سایر دولت‌ها، رسانه‌ها و افکار عمومی و به شکلی غیررسمی توسط سازمان‌های اطلاعاتی انجام می‌شوند. از این‌رو، شاید بتوان توسل به دیپلماسی پنهان را یکی از مؤثرترین اقدام‌های اعتمادساز و اقتدارآفرین سازمان‌های اطلاعاتی-امنیتی در نظام منطقه‌ای و بین‌الملل به‌شمار آورد. دیپلماسی پنهان به‌معنای استفاده از ظرفیت‌هایی غیر از دیپلماسی رسمی و آشکار است که می‌تواند توسط افسران اطلاعاتی و یا سازمان‌های اطلاعاتی در سایر کشورها، صورت پذیرد (قادری، ۱۳۹۲: ۲۳۹). دیپلماسی پنهان معمولاً ممکن است به سه شکل اتفاق بیفتد: ارتباط پنهان میان مقامات رسمی دو کشور؛ ارتباط میان نمایندگان مقامات رسمی دو کشور که معمولاً در سطح نخبگان دانشگاهی و جامعه مدنی است و ارتباط میان دو کشور که از طریق نهادها و عناصر اطلاعاتی یا همان افسران اطلاعاتی صورت می‌پذیرد؛ به‌این‌ترتیب، دیپلماسی پنهان یک نوع جدال واقعی است به‌طوری که امروزه فعالیت‌های دیپلماتیک همه کشورها به‌ویژه کشورهای غربی برای به وجود آوردن روابط بین کشورها و دولت‌ها و همچنین در سطح بین‌المللی مبتنی بر دیپلماسی پنهان است.

دیپلماسی پنهان دفاعی: در اثری که از سوی «مدرسه مطالعات نظامی پیشرفته آمریکا» در مورد دیپلماسی دفاعی منتشر شده است این مفهوم این‌گونه تعریف شده است: "دیپلماسی دفاعی عبارت است از فعالیت‌هایی مانند گفتگوهای امنیتی راهبردی و سطح بالا، تبادل‌های آموزشی و حرفه‌ای نظامی، واردات و صادرات تسلیحات و تجهیزات نظامی، برگزاری رزمایش و تمرین‌های نظامی مشترک و نظایر آن از سوی ارتش‌های کشورهای جهان (Carnegie, ۲۰۲۱: ۲۳).

کارکردهای دیپلماسی پنهان دفاعی

«دیپلماسی پنهان» از جمله ابزارهای سیاست خارجی کشورها برای تنظیم روابط بین‌المللی آنان است. در واقع همچنان که دیپلماسی رسمی دوجانبه یا چندجانبه آشکار اداره سیاست خارجی را صورت می‌دهد؛ دیپلماسی پنهان نیز واجد کارکردهای متعددی در این زمینه است. دیپلماسی پنهان به واسطه ابتدائی بر بازیگران متعددی که در اختیار دارد چند کارویژه اساسی نظارتی، شناختی-اطلاعاتی و اجرایی را صورت می‌دهد؛

اول؛ دیپلماسی پنهان با بهره‌گیری از بازیگران اطلاعاتی-نظامی، «نقش شناختی» خود را با کسب «اطلاعات» از محیط سیاست خارجی صورت می‌دهد. چه اینکه تصمیم‌گیری در عرصه سیاست خارجی به نحو فزاینده‌ای وابسته به اطلاعات صحیح است. این در حالی است که علیرغم فرایندهای جهانی‌شدن و ایجاد دهکده اطلاعاتی، به جای شفافیت بیشتر، اتفاقاً پیچیدگی‌های اطلاعاتی افزایش یافته و اخبار آشکار نیز به میزان بیشتری در جنگ روانی-ادراکی بکار می‌رود.

دوم؛ دیپلماسی پنهان در یک بهره‌گیری حداکثری از بازیگران متعددی چون نهادهای اطلاعاتی، سازمان‌های نظامی، دیپلمات‌ها و حتی سازمان‌های مردم‌نهاد، اندیشکده‌ها و نخبگان همسو به «نقش اجرایی» خود می‌پردازد. در این نقش اجرایی، حتی می‌توان وارد عرصه دیپلماسی عمومی و دیپلماسی خط دوم برای «انتقال پیام» و «تغییر محاسبات» طرف مقابل شد که هرچند بازیگران آن عناصر غیردولتی هستند، ولی با مدیریت نهادهای نظامی-امنیتی در راستای دیپلماسی پنهان صورت می‌گیرد.

سوم؛ «نقش نظارتی» در دیپلماسی پنهان است که شامل اجرای کارویژه نظارتی سازمان‌های اطلاعاتی و نظامی بر اجرای صحیح سیاست خارجی توسط تمامی متولیان این حوزه است. در واقع سازمان‌های اطلاعاتی-نظامی کشور با توجه به تبادل اطلاعاتی با سایر کشورها و اشراف بر عملکرد دستگاه‌های درون کشور، بایستی بازخورد لازم از اقدامات صورت گرفته را به رأس تصمیم‌گیری کشور منتقل نمایند.

دیپلماسی پنهان یک شمشیر دولبه^۱ است. رهبرانی که به صورت پنهان با رقبا تبانی کرده‌اند وارد

^۱Double-edged sword

جریان خطرناکی شده‌اند. چرا که افشا شدن روابط پنهان و تبادلات مخفیانه بین رهبران کشورها اگر باعث جنگ‌افروزی نشود حتماً باعث نارضایتی‌های شدید عمومی می‌شود.

با در نظر گرفتن مخاطرات و امتیازات دیپلماسی، این سوال پیش می‌آید که چرا و در چه زمان دیپلماسی پنهان همکاری بین طرفین را تسهیل کرده و اعتماد را بین طرفین برقرار می‌کند؟ تحت چه شرایطی ممکن است یکی از رقبا اطلاعات مربوط به مذاکرات پنهانی را منتشر کند؟ چرا دیپلماسی پنهان می‌تواند تاثیر مثبتی در ارتقای همکاری بین رقبا داشته باشد و همچنین باعث جلب اعتماد بیشتر بین طرفین تحت شرایطی خاص شود؟ در این جا این موضوع مطرح می‌شود که آیا رهبرانی که در جستجوی یافتن راهکاری برای همکاری با یک رقیب یا حتی دشمن و مذاکره با آنها پشت درهای بسته هستند، واقعا به رقیب خود اعتماد می‌کنند؟ علی‌رغم نظریات معقول و قضاوت‌های منصفانه‌ای که در این باره وجود دارد، به نظر می‌رسد که رهبران کشورها در مورد این که آیا رقیب‌شان به دنبال یک همکاری بلندمدت است یا به محض ایجاد مشکل، تمام اطلاعات را لو خواهد داد، مطمئن نیستند. بنابراین، مساله مهمی است که دیپلماسی پنهان چرا و چگونه کشورها را قادر می‌سازد تا این عدم اطمینان را کاهش داده و به دنبال آن ارزیابی دقیقی از مقاصد و تمایلات طرف مقابل به دست آورند (Bjola, 2013).

به این ترتیب دیپلماسی یکی از ابزارهای مهم سیاست خارجی در برقراری ارتباط و انجام مذاکرات جهت نیل به اهداف سیاست خارجی و به مثابه ابزاری در جعبه ابزار منافع ملی است که بسته به موضوع مورد مذاکره، طرف مذاکره، زمان و شرایط مذاکره می‌تواند به صورت آشکار و پنهان و یا سایر انواع دیپلماسی رسمی و یا عمومی اعمال شود. دیپلماسی پنهان^۱ به آن نوع دیپلماسی گفته می‌شود که مذاکره‌کنندگان، موضوع یا موضوعات مورد مذاکره، و به‌خصوص فرآیند مذاکرات و چانه‌زنی طرفین، تا هنگام مشمول زمان قرارگرفتن موضوع یا حصول نتیجه و عادی شدن فضای سیاسی دو یا چندجانبه از چشم و گوش همگان (رسانه‌ها، افکار عمومی و سایر بازیگران دولتی و غیردولتی) به استثناء دستگاه(های) امنیتی و تصمیم‌گیرندگان رده بالای مملکتی پنهان می‌ماند. بنابراین تعریف، دیپلماسی پنهان همواره با موتور روشن و چراغ خاموش در حرکت است. در واقع اگر دیپلماسی را هنر پیشبرد اهداف سیاست خارجی به صورت مسالمت‌آمیز بدانیم، دیپلماسی پنهان، هنر پیشبرد پنهان اهداف سیاست خارجی به صورت مسالمت‌آمیز است. یا به عبارت دیگر هنر تحقق پنهان منافع ملی در عرصه سیاست خارجی (قادری

شاخص‌ها و کارویژه‌های دیپلماسی پنهان دفاعی

دیپلماسی پنهان، شکل متفاوتی با دیپلماسی کلاسیک و در نتیجه، هدف و سازمان متفاوتی نیز از مجموعه‌های دیپلماسی کلاسیک دارد. بنابراین، فعالیت‌های پنهانی، هرچند بخشی از فعالیت‌های دیپلماسی است اما با چهره و جلوه‌های متفاوت بروز می‌نماید که طبعاً شیوه‌ها، نیروها و ابزارهای متفاوتی را نیز می‌طلبد. در این بخش، به شاخص‌ها و کارویژه‌های دیپلماسی پنهان می‌پردازیم که عمده‌ترین آن‌ها عبارت‌ند از: شبکه‌سازی، ارتباط‌گیری در سطح گسترده، متقاعدسازی و تأثیرگذاری، سازماندهی، سرعت عمل، هدف‌سازی، انتقال مفاهیم، متزلزل‌سازی، منحرف‌سازی، بحران‌سازی، جریان‌سازی و غافل‌گیری.

۱) **شبکه‌سازی:** یعنی سازمان‌دهی نیروها و امکانات و ابزار متناسب با مأموریت برای رسیدن به اهداف از پیش تعیین شده در کشور هدف، به‌طوری که مجریان دیپلماسی پنهان فعالیت‌های خود را در قالب دیپلماسی عادی به انجام برسانند. به عبارت دیگر، اهداف شبکه‌سازی از طریق مجموعه نهادهای متفاوت بومی و غیربومی به صورت غیرمستقیم شکل می‌گیرد، به‌عنوان مثال، دستگیری یک صهیونیست در ایران که نشان‌دهنده عملکرد شبکه‌های صهیونیست‌ها در این کشور بود.

۲) **ارتباط‌گیری در سطح گسترده:** بازیگران دیپلماسی پنهان، فعالیت‌های دیپلماتیک خود را با استفاده از ابزارها و الگوها و فرایندهای غیررسمی دنبال می‌کنند. به عبارت دیگر، این بازیگران به‌منظور تأثیرگذاری، با بازیگران حریف ارتباط برقرار می‌کنند. به‌عنوان مثال، تشکیل کنفرانس یونان توسط آمریکا نمونه بسیار مناسبی از کاربرد این شاخص در دیپلماسی پنهان است. این کشور با تشکیل کنفرانس مذکور توانست در سطح جامعه بین‌المللی با گروهی از نخبگان و سیاست‌گذاران کشورهای اروپایی و برخی از کشورهای مسلمان منطقه غرب آسیا به‌منظور تأثیرگذاری در حوزه‌های مختلف سیاسی، امنیتی، دفاعی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و... این کشورها ارتباط برقرار کند (میرمحمدی، ۱۳۹۳: ۴۵).

۳) متقاعدسازی و تأثیرگذاری: به این معناست که مجریان دیپلماسی پنهان باید با ایجاد ارتباطات سازمان‌یافته بتوانند بازیگر حریف را متقاعد کنند که "من همان هدفی را دنبال می‌کنم که تو داری" و همچنین باید در طرف مقابل این ذهنیت به وجود آید که نسبت به تو اعتماد پیدا کند. به‌عنوان مثال، فعالیت‌های سیاسی حزب توده در کشور ایران طی سال‌های اول انقلاب اسلامی که منجر به نفوذ عوامل تأثیرگذار این حزب در نهادهای سیاسی و امنیتی کشور شد.

۴) سازمان‌دهی: به این معناست که دیپلمات‌ها بتوانند امور خود را از طریق راه‌اندازی یک شبکه مناسب سازمان‌دهی کنند؛ به‌گونه‌ای که این شبکه‌ها بتوانند زمینه‌های لازم برای تأثیرگذاری بر فعالیت نهادهایی که دیپلماسی پنهان را انجام می‌دهند، فراهم کنند. به‌عنوان مثال، تشکیل "موسسه ابن سینا" در کشور بوسنی توسط ایران در واقع یک نوع شبکه‌سازی با هدف سازمان‌دهی فعالیت‌های پنهانی است و به نظر کار درستی می‌رسد.

۵) سرعت عمل: در واقع مجریان دیپلماسی پنهان باید ویژگی‌های خاص و متفاوتی نسبت به مجریان دیپلماسی عادی داشته باشند، چرا که عملیات دیپلماسی پنهان مبتنی بر مخاطره است. هنگامی که یک اقدام مبتنی بر مخاطره باشد نیاز به تصمیم‌گیری سریع دارد و باید در زمان محدودی اتخاذ تصمیم و اتخاذ رویه انجام گیرد، چون هدف در حال تغییر است. داشتن هوشمندی برای تشخیص زمان و مکان مناسب و داشتن مهارت و توانایی برای به دست گرفتن ابتکار عمل نیز از جمله ویژگی‌های بسیار مهم مجریان دیپلماسی پنهان محسوب می‌شوند.

۶) هدف‌سازی: افرادی که فعالیت دیپلماسی پنهان انجام می‌دهند باید بتوانند هدف پوششی را برای گسترش ارتباطات سازمان یافته ایجاد کنند. به عبارت دیگر، این بازیگران باید بتوانند با استفاده از الگوها و رفتارهای پوششی مناسب در بازیگر حریف تأثیرگذار باشند؛ به‌طوری‌که طرف مقابل متقاعد شود که الگوی پیشنهادی شما تأمین‌کننده اهداف او نیز هست.

۷) انتقال مفاهیم: به این معناست که مجریان دیپلماسی پنهان باید یک فضای فکری و عاطفی در سطح بین‌الملل و یا در سطح منطقه به وجود آورند و همچنین باید میان گروه‌های اجتماعی مختلف نیز "ذهنیت‌سازی" کنند. به‌عنوان مثال، استفاده از عبارت "ابزارهای بازدارنده" به جای "سلاح‌های کشتار جمعی" به نوعی مفاهیم موردنظر را منتقل و تأمین خواهد کرد.

۸) **متزلزل‌سازی:** به این معنا است که در فعالیت‌های دیپلماسی پنهان باید از الگوها و رفتارهایی استفاده کرد که در طرف مقابل، احساس تزلزل ایجاد شود. به عبارت دیگر، موجودیت حریف منوط به موجودیت تو باشد و به‌نوعی فرد مقابل در برابر ابتکارات تو متزلزل شود.

۹) **منحرف‌سازی:** یکی از شاخص‌های دیپلماسی پنهان، منحرف‌سازی است؛ به این معنا که در دیپلماسی پنهان باید الگوهای رفتاری کشور را نه به‌صورت واقعی بلکه به‌صورت غیرواقعی و غیر مشخص عرضه کنند. به عبارت دیگر، در فعالیت‌های دیپلماسی پنهان باید جلوه‌های ادبیاتی و الگوهای رفتاری به‌صورت غیرواقعی نشان داده شود. به همین دلیل، منحرف‌سازی را باید یکی از شاخص‌های ویژه در دیپلماسی پنهان دانست. البته در این نوع دیپلماسی باید شاخص‌های هوشمندانه نیز وجود داشته باشد؛ از جمله افراد هوشمند، سازمان هوشمند و ابزار و شیوه‌های هوشمند(وترینگ: ۱۳۸۶: ۷۸).

۱۰) **بحران‌سازی:** شاخص دیگر دیپلماسی پنهان، بحران‌سازی است؛ یعنی سازمان‌دهی فضاها و نارضایتی‌های موجود در عرصه‌های مختلف اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و... در کشور هدف. به عبارت دیگر، تلاطم کردن زیرساخت‌های اجتماعی کشور هدف.

۱۱) **جریان‌سازی:** یکی دیگر از شاخص‌های ویژه دیپلماسی پنهان، جریان‌سازی است. جریان‌سازی مقدم بر بحران‌سازی است و دارای منبع، مرکز و مجموعه است. به عبارت دیگر، پدیده جریان‌سازی باید ممتد، نظام‌مند و دارای مخاطب باشد و در دو سطح سخت‌افزاری و نرم‌افزاری پیگیری شود.

۱۲) **غافل‌گیری:** یکی دیگر از شاخص‌های دیپلماسی پنهان غافل‌گیری است. مجریان دیپلماسی پنهان باید از شیوه‌ها و الگوهای غافل‌گیری استفاده کنند که طرف مقابل دچار غفلت شود. به عبارت دیگر، باید فضا و شرایط را به وجود آورند که دستگاه حکومتی در کشور هدف دچار فرسایش شود و یا در وضعیت فروپاشی قرار گیرد. در حالی که حاکمان آن کشور احساس کنند همه چیز بر وفق مراد است.

به این ترتیب، برای انجام فعالیت‌های دیپلماسی پنهان در کشورهایی که در وضعیت مقابله یا جدال قرار دارند، ظرافت دیپلماسی پنهان باید افزایش یابد. در این حوزه دیپلماسی پنهان نیازمند مؤلفه‌های زیر است:

۱) افرادی می‌توانند فعالیت‌های دیپلماسی پنهان را انجام دهند که نسبت به شاخص‌های زبانی و فرهنگی کشورهای هدف شناخت هوشمندانه‌ای داشته باشند.

۲) افرادی قادر به فعالیت دیپلماسی در این حوزه‌ها هستند که نسبت به گروه‌های سیاسی و اجتماعی مناطق اطلاعات لازم را داشته باشند؛ یعنی اینکه تشخیص دهند جامعه کشور هدف در وضعیت بسیج سیاسی در راستای حکومت قرار دارد یا در وضعیت انفعال سیاسی و یا اینکه در وضعیت حمایت از حکومت قرار دارد یا در وضعیت مقابله با حکومت.

۳) فعالیت دیپلماسی پنهان در حوزه‌هایی که در وضعیت مقابله قرار گرفته‌اند باید دارای ظرافت و پیچیدگی خاصی باشند.

۴) دیپلماسی پنهان باید معطوف به آینده‌نگری باشد. به عبارت دیگر، بر اساس شرایط موجود و تحولاتی که در آینده ایجاد خواهد شد، سازمان‌دهی و برنامه‌ریزی شود. چراکه در کشورهای جهان سوم دگرگونی‌ها به سرعت انجام می‌گیرد و فعالیت‌های دیپلماسی پنهان نیازمند تحلیل درست و به‌موقع است.

دیپلماسی دفاعی پنهان و کارکردهای آن

برخی بر این باورند که دیپلماسی دفاعی شامل استفاده از نیروهای نظامی و زیرساخت‌های مربوط به آن به‌عنوان ابزار سیاست خارجی و نظامی در زمان صلح می‌شود. این موضوع شامل طیف گسترده‌ای از فعالیت‌ها می‌شود که در گذشته با عناوینی همچون همکاری‌ها یا کمک‌های نظامی از آن یاد می‌شد. اصطلاح دیپلماسی دفاعی، نخستین بار در سال ۱۹۹۸ توسط بریتانیا وارد ادبیات روابط و سیاست بین‌الملل شد. دیپلماسی دفاعی یکی از هشت مأموریت تعریف شده برای نیروهای نظامی بریتانیاست که «هدف از اجرای آن، دفع دشمنی‌ها، ایجاد و حفظ اعتماد و پیشبرد کنترل دموکراتیک نیروهای نظامی است.» (کاظمی زند، ۶: ۱۱۲).

با این اوصاف و مواردی که بر شمرده شد، می‌توان دیپلماسی دفاعی را این گونه نیز تعریف کرد: "دیپلماسی دفاعی به‌عنوان مکمل دیپلماسی سیاسی مقوله‌ای است که بیشتر از سوی سازمان‌های دفاعی کشورها، مورد پیگیری واقع می‌شود. این سازمان‌ها تلاش دارند با استفاده از ظرفیت‌های سخت/ نرم‌افزاری این مقوله، تعاملاتی را با بازیگران بیرونی برای تأمین بهتر منافع ملی و بهبود شاخص‌های امنیت ملی برقرار نمایند (صالحی، ۱۳۹۵: ۱۱).

دیپلماسی دفاعی که به‌مثابه سازوکاری برای تحقق هدف‌های امنیتی خارجی کشورهاست، در سه سطح قابل پیگیری می‌باشد:

۱) سطح راهبردی: این سطح به فعالیت‌های حکومت‌ها برای نفوذ در محیط جهانی به‌منظور حمایت از اهداف ملی اشاره دارد. این تلاش‌ها از سوی رئیس‌جمهور در شورای امنیت ملی به وزارت خارجه و دفاع هدف‌گذاری شده و به وسیله وابستگان نظامی اجرا می‌شود. مهم‌ترین روش‌ها در این سطح، برگزاری اجلاس و گفتگوهای دفاعی سطح بالا با بازیگران کلیدی جهان، تبادل هیئت‌های نظامی سطح بالا و انتقال تسلیحات است.

۲) سطح منطقه‌ای: این سطح به فعالیت‌های چندجانبه کشور برای نفوذ در محیط منطقه‌ای و تقویت روابط با کشورهای منطقه و شکل‌دهی به محیط امنیتی اشاره دارد. این سطح از دیپلماسی دفاعی از سوی وزارت خارجه و دفاع اداره می‌شود؛ امضای پروتکل‌های نظامی با کشورهای دوست، حضور در تمرین‌های مشترک نظامی با قدرت‌های منطقه‌ای و مشارکت فعال در نشست‌های منطقه‌ای مربوط به مسائل نظامی و امنیتی از عمده‌ترین فعالیت‌ها در سطح منطقه‌ای است.

۳) سطح عملیاتی: این سطح به فعالیت‌های دوجانبه کشورها برای اثرگذاری بر محیط درونی کشور اشاره دارد. هدایت‌گر این تلاش‌ها، اهداف و وظایفی است که از سوی سفارت یک کشور برای کشوری خاص به‌منظور نیل به اهداف راهبردی، تعیین می‌شود (Willard, 2006: ۴).

اهداف دیپلماسی دفاعی در سطح بین‌المللی اغلب از طریق برقراری تعاملات با بازیگران بزرگ (سازمان‌های دفاعی بین‌المللی یا قدرت‌های بزرگ و برجسته) و در سطح منطقه‌ای با بازیگران منطقه‌ای (سازمان‌های دفاعی منطقه‌ای یا قدرت‌های منطقه‌ای) پیگیری می‌شود.

دیپلماسی دفاعی می‌تواند آشکار یا پنهان باشد. اگر فعالیت‌های دیپلماسی دفاعی از قبیل گفتگوهای امنیتی- راهبردی میان کشورها، همکاری‌های نظامی- امنیتی، تبادل‌های آموزشی و حرفه‌ای نظامی، انعقاد توافق‌نامه‌های نظامی-امنیتی میان کشورها و نظایر این‌ها به‌شيوه‌ای آشکار از طریق امضای پروتکل‌های جاری و شفاف صورت گیرد، آنگاه دیپلماسی دفاعی حالت آشکار و رسمی به خود خواهد گرفت، اما اگر به دلایل خاص، به‌منظور خنثی کردن توطئه قدرت‌های رقیب یا اثرگذاری بیشتر بر روی جامعه هدف، اصل مذاکرات نظامی-امنیتی و یا محتوای

مذاکرات، همکاری‌های نظامی-امنیتی، تبادل‌های آموزشی و حرفه‌ای نظامی میان کشورها و نظایر این‌ها به شکل پنهانی از طریق مذاکرات مخفی توسط بازیگران امنیتی و اطلاعاتی کشورهای هدف صورت گیرد، آنگاه دیپلماسی دفاعی حالت پنهان و سری به خود خواهد گرفت.

دیپلماسی دفاعی پنهان می‌تواند در هر سه سطح راهبردی، منطقه‌ای و عملیاتی انجام گیرد که طی آن بازیگران سیاسی و امنیتی کشورها از طریق تعاملات سری با بازیگران بزرگ نظام بین‌الملل، بازیگران منطقه‌ای و درون‌کشوری در دولت‌های هدف به انجام مذاکرات پنهانی یا محتوای پنهانی مذاکرات در خصوص مسائل و نگرانی‌های مختلف دفاعی-امنیتی خود و محیط پیرامونی‌شان می‌پردازند.

اگرچه دیپلماسی دفاعی پنهان می‌تواند در سطح راهبردی میان قدرت‌های بزرگ پیگیری شود، اما نوع پنهانکاری دفاعی میان کشورها، بیشتر عملیاتی است. پنهانکاری راهبردی، رویه‌ای است که در بین تعدادی از قدرت‌های برتر جهانی شکل می‌گیرد که در آن، هم محتوای مذاکرات و هم محتوای توافقات منعقد و از اساس اینکه توافقی منعقد شده است پنهان نگه داشته می‌شود. طبیعتاً همان طور که گفته شد، این نوع پنهانکاری آماج بیشترین انتقاد از سوی منتقدین دیپلماسی پنهان واقع می‌شود که عمده‌ترین بخش این انتقادات از این جهت است که در چنین نوعی از دیپلماسی، دولت‌ها تعهداتی را ایجاد می‌کنند که مردم اساساً در جریان آن قرار ندارند، اما همین مردم بایستی تأثیرات و هزینه‌های اجرای توافقات مزبور را تحمل کنند. (Bjola & Murray, 201۷: ۵۴)

دیپلماسی پنهان در سطح عملیاتی، همان طور که آقای بریج و جیمز سابقاً بیان کردند، اصل انجام مذاکرات دفاعی، پنهان نگاه داشته نمی‌شود، اما ترتیب اجرای مذاکره و موضوعات آن به دلایلی که عمده‌ترین آنها نگرانی از برهم خوردن اصل مذاکره و از دست رفتن نتایج در صورت افشای آن است، پنهان نگه داشته می‌شود و معمولاً این پنهانکاری برای زمان طولانی نیست و با به نتیجه رسیدن مذاکرات و حصول توافقات، حداقل کلیاتی از آن به اطلاع عموم مردم می‌رسد.

چارچوب نظری تحقیق

نظریه عقلانی یا بازیگر خردمند در چارچوب پارادایم اثبات‌گرایی قرار دارد که در چارچوب مدل مزبور تصمیم‌گیرندگان، درصدد اتخاذ بهترین تصمیم هستند که بهترین تصمیم بر اساس مفروضات اطمینان کامل، توانایی لازم، داشتن سیستم رجحان منطقی برای طبقه‌بندی و

ارزش‌گذاری راه‌های مختلف، محاسبه‌گری راه‌ها همراه با آزادی عمل در انتخاب راه ممکن و تصمیم‌گیرنده با مدیریت علمی انتخاب بهترین راه دارای ارزش اقتصادی را انتخاب می‌کند (بهادرخانی و حسینی، ۱۳۹۶: ۱۰۱).

از دیدگاه نظریه انتخاب عقلانی، دیپلماسی پنهان فوق‌العاده گیج‌کننده است. علت آن نیز این است که در غیاب هزینه‌های حضور مخاطب، ارتباطات دیپلماتیک به چشم «حرف بی‌ارزش» نگریسته می‌شوند. اعتقاد بر این است که برای جدی گرفته شدن ارتباطات دیپلماتیک باید نوعی هزینه به آن الحاق شود تا مانع از بهانه‌گیری و عقب‌نشینی بازیگران از تعهدات پذیرفته شده شود (Tomz, 2007). از آنجا که دیپلماسی پنهان بنابر ماهیت خود در غیاب افکار عمومی صورت می‌گیرد و در نتیجه از احتمال وجود هزینه مخاطبان ناآگاه هستند، مشخص نیست که دیپلماسی پنهان چگونه می‌تواند اطلاعاتی را که کم‌ارزش نیستند منتقل کند مگر این که نوعی هزینه بر آن بار شده باشد. از منظر خردگرایانه، مشکل دیپلماسی پنهان مشکل علامت‌دهی و برقراری ارتباط است: چگونه اطلاعاتی که در خفا رد و بدل می‌شوند را می‌توان معتبر دانست؟

منطق دیپلماسی پنهان از منظر خردگرایانه و انواع مختلف دیپلماسی پنهان با درجات متفاوتی از مشکلات و راه‌حل‌های علامت‌دهی هم‌پیوند با هم وجود دارد. مارکوس هولمز با تاکید بر دو محور کلیدی یک نوع‌شناسی دیپلماسی پنهان ارائه می‌کند (بیولا و موری، ۱۳۹۶: ۹۴): دیپلماسی تا چه حد از منظر عموم پنهان نگه داشته شده است و این ماجرا تا چه حد از خود دولت متبوع پنهان نگه داشته شده است. در حالی که ادبیات موجود در حوزه دیپلماسی بیشتر بر مورد نخست تمرکز کرده‌اند، مورد دوم تا حد زیادی مغفول مانده است. این موضوع مهم است چرا که ممکن است دیپلماسی به دلایل مختلف از افکار عمومی و نیز دولت متبوع پنهان نگه داشته شود.

منطق حاکم بر استفاده از دیپلماسی پنهان - و پیش‌بینی‌های تجربی بعدی - بسته به این که محرمانگی از چه کسی پنهان می‌شود، بسیار متفاوت است. بنابراین، دلایل رهبران برای انتخاب محرمانه بودن بر اساس مخاطبان به سه دسته عموم مردم داخلی، سایر کشورها یا بازیگران میدان رقابت (سازمان‌های اطلاعاتی) تقسیم و یا سازمان‌دهی می‌شوند. وقتی مخاطبان مردم داخلی هستند، انگیزه رهبران برای انجام این کار شامل تمایل آن‌ها برای اعمال سیاست‌های غیرمحبوب، جلوگیری از بحران، دستیابی به معاملات، ارسال سیگنال‌ها و جلوگیری از بی‌ثباتی است (Carnegie, 2021: 215). هنگامی که رهبران از سایر کشورها اسرار را پنهان می‌کنند، اغلب

بخشی از تلاش برای دستیابی به مزیت تکنیکی، حفظ هنجارها یا حفاظت از امنیت ملی است. سرانجام، وقتی مخاطبان از بازیگران میدانی تشکیل شده‌اند، رهبران معمولاً با تمایل به محافظت از رقابت و بهره‌وری حداکثری انگیزه می‌گیرند.

روش‌شناسی تحقیق

این پژوهش دانش موجود را نسبت به موضوع تحقیق، افزایش داده است، به همین دلیل کاربردی و تصمیم‌گرا می‌باشد، در این پژوهش نظریه‌پردازی مورد نظر نمی‌باشد، بلکه احصاء شاخص‌های دیپلماسی پنهان مورد توجه است. لذا نوع پژوهش کاربردی است. در این تحقیق، پژوهشگران صرفاً آنچه را که وجود دارد مطالعه کرده و به توصیف عینی، واقعی و منظم آن پرداخته و شیوه تجزیه و تحلیل داده کمی نظام‌مند با روش زمینه‌ای موردی انجام گردیده است. در این روش پس از مطالعه عمیق و ژرفانگر روی شاخصه‌های دیپلماسی پنهان دفاعی پرداخته است. روش گردآوری داده‌ها کتابخانه‌ای و میدانی است. در این پژوهش جامعه آماری ۳۰ نفر می‌باشد، بنابراین با توجه به ویژگی‌های جامعه آماری، حجم نمونه کمتر از ۱۰۰ نفر است، به‌علت محدود بودن جامعه آماری نمونه آماری روش نمونه‌گیری به‌صورت تمام شمار می‌باشد. پرسش‌نامه‌ها با استفاده از تکنیک‌های آماری توصیفی تجزیه و تحلیل گردیده است.

تجزیه و تحلیل یافته‌های تحقیق

دیپلماسی پنهان یک نوع جدال واقعی است به‌طوری که امروزه فعالیت‌های دیپلماتیک همه کشورها به‌ویژه کشورهای غربی برای به وجود آوردن روابط بین کشورها و دولت‌ها و همچنین در سطح بین‌المللی مبتنی بر دیپلماسی پنهان است. در این تحقیق دیپلماسی پنهان به آن دسته از روابط میان کشورها اطلاق می‌شود که به‌دور از چشم و گوش سایر دولت‌ها، رسانه‌ها و افکار عمومی و به شکلی غیررسمی توسط سازمان‌های اطلاعاتی انجام می‌شوند. از این رو، شاید بتوان توسل به دیپلماسی پنهان را یکی از مؤثرترین اقدام‌های اعتمادساز و اقتدارآفرین سازمان‌های اطلاعاتی ایران در نظام منطقه‌ای و بین‌الملل به شمار آورد. دیپلماسی پنهان به‌معنای استفاده از ظرفیت‌هایی غیر از دیپلماسی رسمی و آشکار است که می‌تواند توسط افسران اطلاعاتی و یا سازمان‌های اطلاعاتی در سایر کشورها، صورت پذیرد.

درواقع، دیپلماسی پنهان جلوه‌ای از دیپلماسی است که با راهبرد پیوند برقرار کرده است، همچنین جلوه‌ای از راهبرد است که با جنگ نرم‌افزاری ارتباط دارد. بنابراین دیپلماسی پنهان یک نوع جنگ نرم و جنگ درهم‌تنیده‌ای است که مجریان آن باید از افراد هوشمند و پیچیده انتخاب شوند. به این ترتیب کسانی که مأموریت آن‌ها براساس دیپلماسی پنهان انجام می‌شود، باید دارای ویژگی‌های خاص و پوشش لازم باشند.

تجزیه و تحلیل کمی شاخص‌های دیپلماسی پنهان دفاعی

از هم‌پوشانی ادبیات تحقیق و همچنین تحلیل کمی پرسشنامه‌های تحقیق، شاخص‌های دیپلماسی پنهان دفاعی، از طریق مطالعات میدانی و کتابخانه‌ای احصاء که برابر نظر جامعه آماری تجزیه و تحلیل داده‌ها مطابق با آزمون تی- تست به شرح ذیل تعیین گردیده است.

جدول ۱: آزمون تی شاخص‌های دیپلماسی پنهان دفاعی

شماره گویه	شاخص	میانگین	مقدار آزمون تی	درجه آزادی	سطح معناداری
۰.۱	قراردادهای نظامی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۴.۵۶۲۵	۱۶.۱۰۲	۱۵	۰.۰۰۰
۰.۲	نمایشگاه نظامی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۲.۸۱۲۵	۱.۴۹۹	۱۵	۰.۱۵۵
۰.۳	صنعت نظامی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۴.۰۰۰۰	۶.۷۰۸	۱۵	۰.۰۰۰
۰.۴	کنفرانس‌های دفاعی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۳.۵۶۲۵	۵.۸۴۲	۱۵	۰.۰۰۰
۰.۵	سفرهای نظامی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۴.۱۸۷۵	۱۰.۳۰۴	۱۵	۰.۰۰۰
۰.۶	رزمایش‌های مرکب تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۳.۷۵۰۰	۵.۳۷۱	۱۵	۰.۰۰۰
۰.۷	همکاری‌های علمی و پژوهشی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۳.۸۷۵۰	۴.۷۹۳	۱۵	۰.۰۰۰
۰.۸	تبادل آموزشی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۳.۸۷۵۰	۵.۷۴۵	۱۵	۰.۰۰۰
۰.۹	دانشگاه‌های نظامی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۳.۶۸۷۵	۵.۰۱۹	۱۵	۰.۰۰۰
۰.۱۰	مسابقات نظامی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۳.۰۰۰۰	۱.۷۳۲	۱۵	۰.۱۰۴
۰.۱۱	وابستگان نظامی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۴.۵۰۰۰	۱۰.۹۵۴	۱۵	۰.۰۰۰

شماره کوبه	شاخص	میانگین	مقدار آزمون تی	درجه آزادی	سطح معناداری
.۱۲	خرید تجهیزات نظامی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۴.۰۰۰۰	۶.۲۱۱	۱۵	۰.۰۰۰
.۱۳	صادرات سلاح و مهمات تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۴.۱۸۷۵	۶.۴۴۸	۱۵	۰.۰۰۰
.۱۴	ائتلاف‌های نظامی دوجانبه تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۴.۶۸۷۵	۱۴.۵۳۳	۱۵	۰.۰۰۰
.۱۵	پیمان‌های نظامی چندجانبه تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۴.۴۳۷۵	۱۰.۶۵۴	۱۵	۰.۰۰۰
.۱۶	تهدیدات مشترک تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۴.۷۵۰۰	۱۱.۶۱۹	۱۵	۰.۰۰۰
.۱۷	گروه‌های تروریستی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۴.۱۸۷۵	۶.۴۴۸	۱۵	۰.۰۰۰
.۱۸	گفتگوی امنیتی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۴.۶۸۷۵	۱۸.۲۷۸	۱۵	۰.۰۰۰
.۱۹	بازیگران دولتی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۴.۳۷۵۰	۹.۳۰۳	۱۵	۰.۰۰۰
.۲۰	بازیگران غیر دولتی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۴.۱۲۵۰	۷.۳۴۴	۱۵	۰.۰۰۰
.۲۱	گروه‌های ایدئولوژی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۳.۱۸۷۵	۲.۶۲۷	۱۵	۰.۰۱۹
.۲۲	اندیشکده‌های مطالعاتی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۴.۰۶۲۵	۹.۱۹۰	۱۵	۰.۰۰۰
.۲۳	نخبگان تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۳.۸۷۵۰	۴.۷۹۳	۱۵	۰.۰۰۰
.۲۴	دیپلمات‌ها تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۴.۳۷۵۰	۸.۴۷۴	۱۵	۰.۰۰۰
.۲۵	سفارت‌خانه‌ها تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۴.۵۰۰۰	۸.۹۴۴	۱۵	۰.۰۰۰
.۲۶	سازمان‌های مردم‌نهاد تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۳.۲۵۰۰	۲.۴۲۳	۱۵	۰.۰۲۹
.۲۷	نهادهای اطلاعاتی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۴.۷۵۰۰	۱۵.۵۸۸	۱۵	۰.۰۰۰
.۲۸	نهادهای امنیتی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۴.۸۱۲۵	۲۲.۹۴۶	۱۵	۰.۰۰۰
.۲۹	ساختارهای دفاعی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۴.۳۱۲۵	۱۰.۲۹۶	۱۵	۰.۰۰۰
.۳۰	اراده سیاسی رهبران و فرماندهان تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۴.۸۱۲۵	۲۲.۹۴۶	۱۵	۰.۰۰۰
.۳۱	مراسم‌ها و مناسبت‌های نظامی چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۳.۵۰۰۰	۳.۸۷۳	۱۵	۰.۰۰۲

شماره گویه	شاخص	میانگین	مقدار آزمون تی	درجه آزادی	سطح معناداری
۳۲	سیاست خارجی کشورها تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۴.۳۷۵۰	۹.۳۰۳	۱۵	۰.۰۰۰
۳۳	منافع مشترک دفاعی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۴.۵۶۲۵	۱۶.۱۰۲	۱۵	۰.۰۰۰
۳۴	همکاری‌های منطقه‌ای دفاعی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۴.۴۳۷۵	۱۲.۳۱۸	۱۵	۰.۰۰۰
۳۵	همکاری‌های بین‌المللی دفاعی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۴.۲۵۰۰	۹.۰۳۷	۱۵	۰.۰۰۰
۳۶	مناسبات اقتصادی دفاعی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۴.۰۰۰۰	۷.۳۴۸	۱۵	۰.۰۰۰
۳۷	همکاری مالی و بانکی دفاعی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۳.۷۵۰۰	۷.۳۱۹	۱۵	۰.۰۰۰
۳۸	تحولات محیطی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۴.۲۵۰۰	۱۲.۱۲۴	۱۵	۰.۰۰۰
۳۹	پلیس اینترپل تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۳.۰۶۲۵	۲.۹۱۵	۱۵	۰.۰۱۱
۴۰	مبارزه با جرایم جنگی سازمان‌یافته تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۳.۱۸۷۵	۲.۴۸۰	۱۵	۰.۰۲۵
۴۱	منافع شرکت‌های خصوصی بخش دفاعی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد	۳.۶۸۷۵	۴.۴۰۶	۱۵	۰.۰۰۱

جدول بالا بیانگر آن است که برابر نظر جامعه آماری، از تعداد ۴۱ شاخص یادشده، تعداد ۳۹ شاخص در دیپلماسی پنهان دفاعی با ضریب اطمینان ۹۵٪ و خطای ۵٪ نقش آفرین و معنادار شدند و شاخص‌های شماره ۲ و ۱۰ به ترتیب شامل: «نمایشگاه نظامی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد» و «مسابقات نظامی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد» تایید نشدند.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

الف- نتیجه‌گیری: در دیپلماسی پنهان نباید انتظار رفع مطالبات عمومی در این حوزه را داشته باشیم. به بیان ساده، زمانی که هدف ماجرا، تحقق منافع ملی در بستری پنهان است، رهبران می‌بایست با همکاری سازمان‌های اطلاعاتی در راستای توسعه و تقویت امنیت ملی کشورشان در جریان مذاکرات و فرایندهای دیپلماسی پنهان از منطق خردگرایانه بیشترین بهره را ببرند و از تصمیمات عجولانه و خودساخته در راستای تحقق و عملی ساختن راهبردهای اساسی خودداری نمایند. در تصمیم‌گیری عقلانی رفتار دولت‌ها تصادفی نیست، دولت‌ها با عقلانیت مطلق رفتار می‌کنند و بهترین تصمیم را بر مبنای بیشترین سود می‌گیرند.

بر اساس تجزیه و تحلیل به‌عمل آمده از پرسشنامه‌های تحقیق تعداد شاخص‌ها ۴۱ مورد است که دو مورد آن «نمایشگاه نظامی و مسابقات نظامی» تأیید نشده است، بنابراین تعداد ۳۹ شاخص به شرح زیر به‌عنوان شاخص‌های دیپلماسی دفاعی به‌دست آمده است:

۱. قراردادهای نظامی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد
۲. صنعت نظامی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد
۳. کنفرانس‌های دفاعی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد
۴. سفرهای نظامی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد
۵. رزمایش‌های مرکب تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد
۶. همکاری‌های علمی و پژوهشی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد
۷. تبادل آموزشی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد
۸. دانشگاه‌های نظامی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد
۹. وابستگان نظامی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد
۱۰. خرید تجهیزات نظامی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد
۱۱. صادرات سلاح و مهمات تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد
۱۲. ائتلاف‌های نظامی دوجانبه تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد
۱۳. پیمان‌های نظامی چندجانبه تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد
۱۴. تهدیدات مشترک تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد
۱۵. گروه‌های تروریستی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد
۱۶. گفتگوی امنیتی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد
۱۷. بازیگران دولتی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد
۱۸. بازیگران غیر دولتی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد
۱۹. گروه‌های ایدئولوژی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد
۲۰. اندیشه‌های مطالعاتی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد
۲۱. نخبگان تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد
۲۲. دیپلمات‌ها تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد

۲۳. سفارت‌خانه‌ها تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد
۲۴. سازمان‌های مردم‌نهاد تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد
۲۵. نهادهای اطلاعاتی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد
۲۶. نهادهای امنیتی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد
۲۷. ساختارهای دفاعی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد
۲۸. اراده سیاسی رهبران و فرماندهان تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد
۲۹. مراسم‌ها و مناسبت‌های نظامی چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد
۳۰. سیاست خارجی کشورها تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد
۳۱. منافع مشترک دفاعی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد
۳۲. همکاری‌های منطقه‌ای دفاعی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد
۳۳. همکاری‌های بین‌المللی دفاعی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد
۳۴. مناسبات اقتصادی دفاعی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد
۳۵. همکاری مالی و بانکی دفاعی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد
۳۶. تحولات محیطی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد
۳۷. پلیس اینترپل تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد
۳۸. مبارزه با جرایم جنگی سازمان‌یافته تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد
۳۹. منافع شرکت‌های خصوصی بخش دفاعی تا چه اندازه در دیپلماسی پنهان تأثیر دارد

ب- پیشنهاد:

۱. ایجاد فهم مشترک بین مسئولین دفاعی با سیاست‌گزاران خارجی و حمایت دولت برای برقراری دیپلماسی پنهان دفاعی؛
۲. متکی نمودن دیپلماسی پنهان دفاعی به سازمان‌های اطلاعاتی و قدرت سخت و نیمه‌سخت؛
۳. برخورداری مسئولین دفاعی و سیاسی از مهارت چانه‌زنی برای تأمین منافع ملی؛
۴. استفاده مسئولین دفاعی و سیاسی از تکنیک‌های نرم و پنهانی برای برقراری دیپلماسی پنهان دفاعی؛

۵. مسئولین دفاعی و سیاسی هنگام برقراری دیپلماسی پنهان دفاعی، نسبت به قدرت نمایی، قدرت افکنی و قدرت‌سازی ایران اقدام نمایند؛
۶. توانمندسازی مسئولین دفاعی و سیاسی برای مرعوب نمودن طرف مقابل هنگام اجرای دیپلماسی پنهان؛
۷. با توجه به شخص محور بودن دیپلماسی پنهان، بنابراین شخصیت، تحصیلات، جایگاه و توان شناختی فرد مذاکره‌کننده باید خیلی بالا باشد؛
۸. دیپلماسی پنهان دفاعی به عنوان مناسب‌ترین روش جهت مدیریت بحران‌های منطقه‌ای برای مسئولین دفاعی و سیاسی است.

منابع

۱. بیولا، کورنلیو و موری، استوارت (۱۳۹۶)، *دیپلماسی پنهان: مفاهیم و زمینه‌ها*، ترجمه معاونت پژوهشی و تولید علم، تهران: دانشگاه اطلاعات و امنیت ملی.
۲. صالحی، محمود (۱۳۹۵)، «اقدام پنهان؛ کارکرد چهارم اطلاعات، گزینه سوم در دیپلماسی»، تهران: موسسه چاپ و انتشارات دانشگاه اطلاعات و امنیت ملی.
۳. کاظمی‌زند، علی‌اصغر و دیگران (۱۳۹۸)، «دیپلماسی‌های جایگزین و گزینش نقطه بهینه محرمانگی در مراودات دیپلماتیک»، تهران: *فصلنامه مطالعات راهبردی*، شماره ۸۶ زمستان.
۴. میرمحمدی، مهدی و غلام‌رضا سالارکیا (۱۳۹۳)، «سازمان اطلاعاتی: چهارچوبی برای تحلیل»، تهران، ابرار معاصر.
۵. وترینگ، فردریک‌ال (۱۳۸۶)، «اقدام پنهان: سیر تبدیل اقدامات پنهان به آشکار»، دانش اطلاعاتی، ویژه‌نامه اقدام پنهان»، ترجمه: معاونت پژوهشی، تهران: دانشکده اطلاعات.
۶. قادری کنگاوری، روح‌الله (۱۳۹۲) *دیپلماسی پنهان. تهران: دانشگاه جامع امام حسین (ع)*.
۷. قادری کنگاوری، روح‌اله (۱۳۹۸)، «مقاومت و دیپلماسی نهضتی»، تهران: دانشگاه جامع امام حسین(ع).
۸. Bjola, corneliu (2013), “*The Ethics of Secret Diplomacy: A Contextual Approach*”, Journal of Global Ethics 10 (1): 1-16.
۹. Carnegie, Allison (2021), *Secrecy in International Relations and Foreign Policy*, Department of Political Science, Columbia University, New York, NY 10025, USA; Annu. Rev. Political Sci. 2021. 24:213–33.

۱۰. Holmes, Marcus (2013), “The Force of Face-to-Face Diplomacy: Mirror Neurons and the Problem of Intentions”. *International Organization* 67 (4):61-829.
۱۱. Keren Yarhi-Milo and George Yin (2017), *Can You Keep a Secret? Reputation and Secret Diplomacy in World Politics*, Princeton’s Politics Department and the Woodrow.
۱۲. Carnegie, Allison (2021), *Secrecy in International Relations and Foreign Policy*, Department of Political Science, Columbia University, New York, NY 10025, USA; *Annu. Rev. Political Sci.* 2021. 24:213–33.
۱۳. Haas, Mark (2005) *The ideological origins of great power politics*, *Cornell University Press*.
۱۴. Momengoh, Nick Parfait. (2013) *Secret Diplomacy: The Practice of Back Channel Diplomacy by Liberal Democratic States*. Newark, New Jersey
۱۵. Tomz, Michael (2007), “*Domestic Audience Costs in International Relations: An Experimental Approach*”, *International Organization* 61 (4): 40-8۲۱.